

1. BERG

Fraskilt Norderås i kristen sagatid. Tunet ligger på et «berg» 20 m over Årungens vannflate. Andel i flomsag i Syverud-bekken helt fra 1600-tallet. Caroline Halvorsen kjøpte gården i 1893, og drev Berg Sanatorium til sin død i 1911. Idag kommunalt friareal omkring gårdens tidligere minkfarm.

2. KINN

Fraskilt Ås i kristen sagatid, ved et «kinn» (Kinnsåsen) ved Årungen. Husene, bl.a. en 2-etasjes tømmerbygning ble revet i 1971.

3. KINNSÅSEN

Også kalt Kølåsden (av køl eller kjøll). Kalk i fjellgrunnen og en meget artsrik flora. Rester etter ei hule som raste sammen omkring 1915. Beskrevet av sorenskriver Behmann i 1743: *På østsiden av åsen sees en smal inngang som fører inn til et stort rom, med god plass til 20-30 personer. Bunnen er ujevn og det siver lys ned fra en sprekk i taket. Gamle folk forteller at det er funnet en håndkvern, steingryter og annen redskap.* Oldsakene var altså forsvunnet før 1743, og kan neppe ha noe med gården Kinn å gjøre.

4 - 6. GAMMEL VEI

I 1888-89 ble Einarstu-, Hala- og Kinnsbakkene omlagt, og Syverudveien fikk den svingete traseen den har idag. Fra nord går det gamle veifaret opp Kinnsbakken (4) mellom hyttene, over åsen og ned Hala-bakken (5) til Syverudveien i «halsen» mellom Hala og Norderåsdaalen. Herfra går det flere parallelle hulveier med stø kurs opp Einarstubakken (6) til Einarstua.

7. UTSIKT HALA (HALS ?)

Nedenfor oss ligger gården Hala, en «hale» sørover fra «kinnet» Kinn. I dette strøket har det ligget en tredje gård, med navnet Hals. Riktig plassering burde være mellom kinnnet og halen, der Hala har sitt tun idag. Dette er nordre Hala etter at søndre Hala ble innkjøpt til NLH i 1907. Dagens beitemark og det meste av Nordskogen kan være det opprinnelige Hala. Dermed vil Kinn, Hals og Hala ligge etter hverandre i logisk rekkefølge, naturlig avgrenset av bekke-tilløp (markert på kartet) til Årungen. Alle tre fradelte urgården Ås i kristen sagatid, omtrent samtidig med Tangarmo (øst for Hals) og Barnhol (sør for Hala).

8. EINARSTUA (HALS)

Navngitt etter husmannen Einar Jensen som bodde her på midten av 1700-tallet. Før hans tid het plassen Bjerkeskaug, et minne om gjengrodd ødejord. Ødegården Hals dukker her opp som åkernavn i Ås-prestens dagbok i 1690-årene, løselig lokalisert til strøket omkring Einarstua. Siden navnet følger tunet, velger vi å tro at Hals hadde sitt tun her oppe i bakkene og ikke nede på flatene der Hala har sitt tun i dag. Det gamle veifaret (6) har vel gått gjennom tunet, slik stikkveien til Einarstua går idag.

9 - 10. NORDBYENGA (TANGARMO ?)

Storslagen ravinedal med en flott eikelund på toppen (Eikeberg). To gravhauger mellom eikene. Det store beitet i bakkene ned mot Norderåsbecken var slåtteng under prestegården. Her slo husmennene fra Nordby, derav navnet. Slike gamle «enger» er ødegårdsminner, og her lå trolig ødegården Tangarmo, fraskilt Ås i kristen sagatid.

Navnet finner sin geografiske forklaring når vi følger stien ut på den høyrygga «tangen» der gårdsområdet knipes inn mellom to bekkeløp (10). Trygve Vik godtok først denne forklaringen, men kom siden til at forleddet må være «tang», og ikke «tange». Og da kan navnet ha vært et merkenavn oppe på «moen», altså jordet mellom Nordbyenga og Syverudveien.

10. En gammel «grøft» skjærer skrått over jordryggen. Hva kan det være?, hulvei, grense, åkerkant ?

11. «RIMSKAUG»

Tufter etter Bergshyttene i lia ovenfor skogsveien mellom Norderås og Berg, bebodd ca 1830-60. Også kalt «Rimskaug», som må være et gammelt navn på Bergs skogteig her sør.

12. OPPMURT VEI

Kjørvevei på steinmur i lia mellom Berg og Dylterud. Dylterud lå delvis under Berg fra ca 1850. Veien var vel både en intern driftsvei og en adkomst til virksomhetene ved Syverudfossen.

13. TURSTI MED UTSIKT

Stien følger brinken, med utsikt over Berg og Årungen. Mot nord ser vi Syverudbakkens dalføre, med det oldnorske navnet «Smørådal». Ødegården Smørådal lå mellom Syverud og Kjærslud, avgrenset på hver side av bekke-tilløp til Syverudbekken. Oppe i Prestegårdsskogen står «Kongen», ei kjempegran med metertykk stamme. Maken («Dronninga») blåste ned i en høststorm i 1987.

14. SYVERUDFOSSEN

Retten sør for fossen har det stått ei kvern og siden mølle. God plass til både kvernkall og møllehjul i den dype kløfta. Et stykke ovenfor lå dammen som samlet opp flomvann innover i dalsøkket. Nedenfor fossen sto saga. Her har vært flomvannssag fra 1600-tallet.

15. «NATTERGALSKOGEN»

Her har elva skåret seg ned i store meandere i de bløte sedimentene. En «tropisk regnskog» av ask, or, hegg og vier, med frodige bregner i underskogen. Her hekker nattergal.

16. SYVERUD

Fradelte Sundby i kristen sagatid. Inntatt ødegården Smørådal i øst og en snipp av ødegården Julsrud i nordvest. Innkjøpt til prestegård i 1862, da planene gikk ut på å legge Østfoldbanen langs Bunnefjorden og Årungen, med knutepunkt for østre og vestre linje på Syverud. Men området forble en fredelig avkrok, og prestegården ble nedlagt i 1955. Hovedbygningen revet 1970, låven i 1974. Idag et stemningsmettet beitelandskap med et rikt biologisk mangfold. Vi ankommer fra dumpa i øst, der vi aner tuftene etter en arbeiderbolig (tilv.) og et bryggerhus (tilh.). Oppe i «tunet» sto hovedbygningen tilv., og oppe i en grasbakke tilh. ser vi noe av fundamentet til låvebrua. Ellers mange «villblomster», buskas og trær fra prestegårdshagen.

17. NY TURBRU

Turbrua ved utløpet av Syverudelva er første ledd i en planlagt tursti langs Årungens østside. Binder sammen friarealet på Berg og det nye riksanlegget for rospport. Rostadion etablert ved Prestegårdstranda i Lurenga i 1957. Her hadde «Geggen» 14-dagers svømmekurs for 100-150 unger hver sommer fra 1951 til ut på 60-tallet. Lurenga var plass under Syverud, oppretta på ødegårdsparten etter Julsrud. Lurenga ble brent av Gestapo i 1943.